

Knihovní systém LANius v tábořské knihovně

Alena Otrubová

Na počátku 90. let u nás ještě neexistoval trh s knihovními systémy. Pokud se knihovna rozhodla pro automatizaci, neměla příliš velký výběr. Jednou z nemnoha možností byla cesta vlastního vývoje. Právě tudý se v závěru roku 1991 vydala Okresní knihovna v Táboře. Softwarová firma ve spolupráci s knihovnou začala vyvíjet systém, který byl uveden do každodenního provozu od ledna 1992. Tento systém, dnes již všeobecně známý LANius, se vyvíjel postupně - tak, jak si vyžadovaly podmínky knihovny.

Nejprve pochopitelně vznikl modul pro vkládání údajů o knihách. Po půl roce se systém představil okresním knihovnám na setkání v Táboře. Na pravidelném podzimním semináři SKIP k automatizaci knihoven ve stejném roce měli návštěvníci prvně možnost seznámit se s on-line katalogem. Od ledna 1993 jsme zkoušeli (tehdy ještě paralelně s klasickým způsobem) i automatizovaný výpůjční protokol. Vývoj postupoval vpřed, další a další moduly pokrývaly jednotlivé oblasti činnosti knihovny. Jmenovat je, domnívám se, není třeba - požadavky na knihovní systém jsou dnes již všeobecně známy a díky tomu, že je velmi podobná činnost veřejných knihoven, musejí zvládat i systémy tytéž úkony - byť v různých variantách.

Jak se dnes, již desátý rok života s knihovním systémem, na LANius díváme? Především je naše hodnocení zákonitě jiné než pohled "běžných" zákazníků. Pokud stojíte u samého zrodu takového produktu, který zcela změní činnost knihovny, pokud máte bezprostřední možnost hovořit do jeho konečné podoby, zkoušíte a testujete nápady autorů ještě dříve, než přijdou k zákazníkovi - vytvoříte si k systému specifický vztah. Přesto se pokusím na podkladě poznámek mých kolegů o několik objektivních postřehů z každodenní praxe.

Zpracování fondu

Systém sám přiděluje přírůstková čísla novým dokumentům. Připravená pole zabrání chybám v konečné podobě záznamu, stejně jako automatické vkládání interpunkce, což zajišťuje i jednotnost záznamů. Snadno se tvoří tzv. kopie, tj. více přírůstků stejného titulu. Neocenitelným pomocníkem jsou slovníky - autorů, nakladatelů, edic apod. Neomezený počet klíčových slov umožňuje vyhledávání z nejrůznějších hledisek - i když zde hrozí nebezpečí, že se bude katalogizátor opájet touto možností a slovník zbytečně zahlí množstvím výrazů. Propojení přírůstků a úbytků zamezuje chybám v této oblasti. Je zajištěn snadný a jednotný tisk katalogizačních lístků v libovolném množství - např. pro neautomatizované pobočky a malé obecní knihovny. Zde, stejně jako v dalších modulech, je velkou pomocí tisk seznamů přírůstkových, úbytkových, čtenářů atd. - podle vlastních potřeb. Často zjišťujeme vyčerpanou částku na nákup podle jednotlivých oddělení a poboček, skladbu nákupu i další statistické ukazatele.

Obdobně je hodnocen i modul pro zpracování zvukových dokumentů, kde by (při větším počtu pracovníků) podrobnosti při rozpisu jednotlivých skladeb a údajů dovolily netušené věci.

On-line katalog

V obou variantách, tj. jak čtenářském, tak profesionálním katalogu, lze nastavit různá omezení pro jednotlivé části fondu, naopak lze použít i společné vyhledávání ve všech druzích dokumentů či v

souborném katalogu SKAT. Kombinace hledisek při vyhledávání dovoluje varianty, o kterých se knihovníkovi před několika lety ani nezdálo. Okamžitá informace o tom, zda je kniha k dispozici, byla ještě nedávno ve veřejné knihovně s volným výběrem námětem z oblasti sci-fi.

Výpůjční protokol

Zhodnocuje maximálně úsilí vynaložené na retrospektivní vkládání knihovního fondu. Půjčovat s LANiemi je radost - při obvyklé denní návštěvnosti oddělení pro dospělé 500 až 600 čtenářů by nebylo v lidských silách zajistit správnou evidenci rezervací, včasné vyřizování upomínek, sledování obrátu fondu i dodržování výpůjčních lhůt. To vše ve spojení s přesnými statistikami neobyčejně usnadňuje často fádňící administrativu v knihovně.

Ostatní moduly systému LANius

Evidence periodik je další oblíbenou, rychlou a přesnou součástí LANia, charakteristiky se opakují (rychlost, přesnost, snadné zjištění toho, jak dodavatelé plní své povinnosti apod.).

Analytický popis má obdobné výhody jako modul katalogizace, i když zde trvalo delší dobu, než se ustálila pravidla pro tvorbu klíčových slov. Aktuálnost uložených informací z periodik je přitažlivá pro studenty, regionální tematika je rovněž čtenáři vyhledávaná.

Využití modulu regionálních údajů o osobnostech a událostech závisí hlavně na zvyklostech a zkušenostech konkrétní knihovny. Je pracné, ale ve výsledku efektivní, uložit řadu faktografických údajů z jiných zdrojů. Tvorba kalendářů, bibliografií atd. je s tímto modulem velmi snadná.

Statistický modul se velice osvědčuje v rámci celookresních systémů, při pravidelném používání lze s jeho použitím vytvářet zajímavé a podnětné statistické přehledy, tabulky a srovnání. Přímý převod údajů z modulu výpůjčního protokolu do statistického deníku znamená také velkou pomoc.

Mimořádně spokojené jsou v naší knihovně metodičky - modul na evidenci výměnných fondů, sledování cirkulace knih, seznamy pro knihovny, odstranění duplicitních knižních lístků - to vše velmi zpřijemňuje a zjednodušuje práci v této oblasti.

Je třeba zmínit i rychlost a operativnost revize fondu, která se dá oproti zkušenostem z minula zvládnout v rekordních termínech.

Jistě by se našla ještě řada dalších charakteristik, ale předpokládám, že by to byly právě ty prvky, které jsou dnes pro úspěšné automatizované knihovní systémy nezbytné, a proto známé.

Za poměrně dlouhou dobu existence systému LANius se ve světě knihoven mnohé změnilo. S trochou nadsázky lze říci, že LANius roku 1993 a LANius dneška jsou jiné systémy (kromě toho, že má mladšího a chytřejšího "bratříčka" jménem CLAVIUS). V začátcích jsme nevěděli téměř nic o katalogizačních pravidlech AACR2, UNIMARC pro nás mnoho neznamenal (možná jsme slyšeli něco o výměnném formátu), sdílená katalogizace byla hudbou vzdálené budoucnosti (ani si nevzpomínám, zda jsme tehdy tento termín používali). Uživatelé se staly stovky knihoven, které měly různé požadavky, připomínky, náměty, což systém pochopitelně také ovlivnilo (a oproti původní úžasné jednoduchosti možná i trochu zkomplikovalo). Především však ještě pro nás tehdy neexistoval internet.

Všechny výše uvedené skutečnosti se zcela zásadně odrazily i v systému LANius. Vznikl souborný katalog a později Sdružení SKAT, začala být aplikována nová katalogizační pravidla, do knihoven pronikl internet a s ním mimořádné možnosti sdílené katalogizace, vyhledávání v katalozích jiných knihoven, využití elektronické pošty pro MVS i pro různá sdělení čtenářům. Služby pro uživatele získaly naprosto jiné rozměry - jak v rychlosti, tak v kvalitě.

Neznamená to však jen usnadnění práce - dovolím si říci, že v počátcích LANia byl knihovnický život poněkud jednodušší, námátkou v oblasti katalogizace a z toho plynoucích problémů při vyhledávání různě zpracovaných záznamů téhož dokumentu. Nebyli jsme tolik zavaleni žádostmi o MVS, ale na

druhé straně jsme do 24 hod. neměli žádanku o MVS vyřízenou - a dnes to není nic mimořádného. Nejde v žádném případě o stesk nad časy minulými. Je to jen úžas nad tím, jakým obrovským vývojem prošla zdánlivě konzervativní a neměnná oblast, za jakou byly pokládány knihovny.

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz
· <http://www.svkhk.cz>